

Stadswandeling door historisch Leiden



WandelZoekpagina

Lengte

5 km

Start- en eindpunt

station Leiden Centraal
Stationsplein 3
2312 AJ Leiden

Openbaar vervoer



NS - Station Leiden,
Bargelaan, 2312 AJ Leiden

Parkeren



Parkeergarage,
Bargelaan 180, 2312 AJ
Leiden. Parkeergarage
Morspoort,
Bloemfonteinstraat 2, 2312
ZD Leiden

Horeca



In de binnenstad van Leiden
zijn er aan de route
voldoende
horecagelegenheden.

Routemaker

Charles Aerssens

Versiedatum

22-05-2024



Stadswandeling

Leiden is ontstaan als dijkdorp op een heuvel aan de samenvloeiing van de Oude en de Nieuwe Rijn omstreeks 860. In de op deze heuvel gelegen burcht zetelt aanvankelijk een leenman van de Bisschop van Utrecht, maar de burcht komt omstreeks 1100 in handen van de Graaf van Holland. De nederzetting krijgt in 1266 stadsrechten en ontwikkelt zich met haar bloeiende lakennijverheid tot een van de grootste steden van het Gewest Holland. In 1420 wordt Leiden, in het kader van de Hoekse en Kabeljauwse twisten veroverd door Hertog Jan VI van Beieren. In 1572 kiest de stad de zijde van de anti-Spaanse opstand. De Spanjaarden belegeren de stad en nadat Leiden is ontzet op 3 oktober 1574, krijgt de stad in 1575 de eerste universiteit van Nederland. Stadhouders Willem van Oranje betuigt hiermee zijn erkentelijkheid aan de Leidenaren. In de 17e eeuw komt de stad tot grote bloei door de textielnijverheid. Door bevolkingsgroei worden vanaf 1659 nieuwe grachten en singels aangelegd, die nog herkenbaar zijn in het huidige centrum van Leiden. In de 18e eeuw raakt de textielnijverheid in verval en neemt het inwonertal van af. Met als dieptepunt 1815 de buskruitrampe in 1807. Door de aanleg van de spoorlijn naar Haarlem in 1842 treedt verbetering op in de sociaal-economische situatie en groeit met aantal inwoners. Het huidige Leiden is nu vooral bekend als monumentenstad, universiteitsstad en museumstad met een enorme keuze aan cafés, restaurants en knusse winkeltjes. En Leiden is zo een van de aantrekkelijkste oude steden van Nederland!

Routebeschrijving

1 We beginnen de stadswandeling aan het Ns-Station Leiden. Hier steken de rechtover en wandelen rechtsaf langs de bebouwing over het stationsplein, dat met een flauwe bocht naar links uitkomt op de Morssingel. We volgen het voetpad langs de Morssingel tot we naar links bij de ophaalbrug komen. We steken bij de ophaalbrug het water over en gaan onder de Morspoort (1) door. Onder de stadspoort door slaan we linksaf de 1ste Binnengrachtstraat in en wandelen langs het Wereldmuseum Leiden (2) tot we op de Steenstraat uitkomen. De Steenstraat steken we over en wandelen even naar links tot voor de brug. De route gaat rechtsaf langs de oever van de Rijnsburger Singel over het Kiepad en we krijgen zicht op de korenmolen 'De Valk'(3). Voor de molen wandelen we naar rechts door de Nieuwe Beestenmarkt naar de Turfmarktbrug met Beestenmarkt. Voor de brug slaan we linksaf de Oude Singel op, waar we even verderop aan Museum De Lakenhal (4) komen.

2 Even voorbij de Lakenhal steken rechtsaf we het Lijsbethbruggetje voor voetgangers over naar de overzijde van het water: de Oude Vest. Naar links gaat de wandeling langs de Leidse Schouwburg (5). Aan gekomen bij op de kruising bij de ophaalbrug en de Lange Mare slaan we rechts af en passeren in de Lange Mare de Marekerk (6). Verderop in de straat op de kruising met de Haarlemmerstraat staat de Hartebrugkerk (7), vernoemd naar de toentertijd ervoor gelegen brug met dezelfde naam. Door de Stille Mare komen we aan de Catharinabrug over de samenvloeiing van de Oude Rijn en Nieuwe Rijn. We steken de brug over en gaan linksaf de Aalmarkt op. We passeren de Waag (8) aan het zogenaamde Waaghoofd, de kade waar de schepen vroeger zijn gelost. Over de kade komen we aan de Visbrug met daarop de Sculptuur Bloemenkoopman van Gerard Brouwer. We hebben hier een prachtig zicht op de Hartebrugkerk. Over de brug gaan we direct naar rechts en volgen de kade langs de Nieuwe Rijn met zijn vele terrasjes. Aangekomen op de kruising met de Burgsteeg hebben we aan onze rechterzijde de

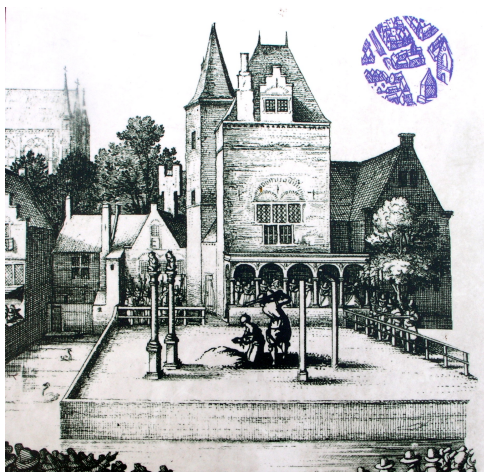
Koornbrug (9) over de Nieuwe Rijn. De route gaat hier linksaf door de Burgsteeg en we komen aan de toegangspoort (1653), die naar de Burcht van Leiden (10) leidt.

3 Komend uit de poort van de Burcht van Leiden volgen we rechtuit de Nieuwstraat, waar we de Hooglandse Kerk (11) bereiken. Tegenover de Hooglandse Kerk staat op de hoek van de Beschuitsteeg een wonderlijk museum: het Leiden American Pilgrim Museum, gewijd aan de Pilgrim Fathers (12). Voorbij de Hooglandse Kerk steken we schuin linksvoor de Hartesteeg in. Aan het einde komen we langs de fraaie winkelgevel bij de Kanrnemelkbrug over de Nieuwe Rijn uit. Over de brug wandelen we naar de kruising van de Breestraat met de Korevaartstraat. Rechtdoor volgen we de singel over de Steenschuur langs de Lodewijkkerk (13) tot aan het Kamerlingh Onnesgebouw (14), waarin de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden is gehuisvest. Aan de overzijde van de Singel zicht op het Van der Werfpark (15), gelegen op de plek waar in 1807 de ontploffing van een kruitschip een deel van de binnenstad verwoest heeft. Voor het Kamerlingh Onnesgebouw slaan we rechtsaf de Langebrug in en wandelen dan in de Langebrug naar links de Zonneveldstraat. Bij komen nummer 10 passeren we het voormalige Bureau van Politie (16).

4 Aan het einde van de Zonneveldstraat slaan we rechtsaf de Nieuwstraat in en komen zo uit in de Kloksteeg, waar we linksaf wandelen langs de St. Pieterskerk tot we op het Pieterskerkhof, het mooiste plein van de stad, staan. Autovrij, groot en geflankeerd door de machtige St. Pieterskerk (17) en het kasteelachtige Gravensteen (18). Met de klok mee wandelen we over het Pieterskerkhof voorbij aan het Gravensteen. We lopen door tot we achter de St. Pieterskerk om weer aan de Nieuwstraat komen. Hier is links in de hoek een doorsteek door een poortje, dat ons toegang geeft tot het Pieter Gerritz. Van der Speck hofje (19), een van de 35 Leidse hofjes. Langs de witte huisjes

komen we door de Gekroonde Liefdepoort, een onooglijk steegje waar ooit de Schilder Jan Steen gewoond heeft, zoals de gevelsteen aangeeft boven het poortje in de Langebrug, waar we nu uitkomen. We steken de Langebrug recht over en wandelen de Wolstraat in. Wij vervolgen de route door de Wolstraat naar de Breestraat. Hier ligt voor ons het imposante Stadhuis van Leiden (20). Linksaf langs het stadhuis vervolgen we de Breestraat en zien op het kruispunt met de Pieterskerk Choorsteeg in het plaveisel van de straat de zgn. zeshoekige blauwe steen, het historische middelpunt van de stad en tevens de plek waar vroeger de beul zijn werk deed. Op het volgende kruispunt slaan we naar links de Diefsteeg in. De Diefsteeg is een smal steegje met winkeltjes en oude pandjes, die zijn aangemerkt als rijksmonument. Dit straatje heet oorspronkelijk de 'Gravinnensteeg', vermoedelijk naar Gravin Margaretha en het nabij gelegen 's Gravensteen, waar de Graven van Holland regelmatig verbleven hebben.

5 Verderop steken we de Langebrug en de Pieterskerkstraat over en komen nu in de Lokhorststraat met op de hoek de aantrekkelijke gevel van de voormalige Latijnse School, gebouwd in 1599 en tot 1864 gebruikt als gymnasium. Aan het Gerecht komen we aan de andere zijde van de de eerder gepasseerde zuidzijde van het Gravensteen (18). Rechtdoor via de Houtstraat komt de stadswandeling uit op het Rapenburg, Leidens beroemdste en deftigste gracht. Op de hoek rechts zit het Rijksmuseum van Oudheden (21). Aan de gracht wandelen we even naar links om



bij de eerste brug naar de overzijde van Rapenburg te gaan. Hier staan we voor het Academiegebouw van de Leidse Universiteit (22), gevestigd in het voormalige Witte Nonnenklooster. We wandelen Rapenburg verder af en slaan voorbij de Doelensteeg bij de Groenhazengracht linksaf. Zo komen we aan de kruising van de Groenhazengracht met de Doelengracht bij de Doelenpoort (23), aan het noordelijke begin van de Sebastiaansdoelen.

6 Tegenover de Doelenpoort wandelen we langs het infopaneel de Oude Varkensmarkt in. Aan de Oude Varkensmarkt passeren we het Pieter Loridaanshofje (24). Zo komen we op het Noordeinde, waar we even naar links gaan om dan naar rechts de Weddesteeg in te wandelen. Een gedenksteen aan de Weddesteeg geeft de plaats aan waar Rembrandt van Rijn in 15 juli 1606 geboren is en tot 1631 met familie heeft gewoond. We komen nu aan de Rembrandtbrug (25) over het Galgewater, een gedeelte van de Oude Rijn dat zijn naam ontleend aan de galgen, die vroeger langs dit water gestaan hebben en waar veroordeelde misdadigers zijn opgehangen. Over Rembrandtbrug wandelen we bij standerdmolen De Put rechtsaf over het Kort Galgewater met de historische haven (26) met bedrijfsvaartuigen van voor 1940. Bij de oude stadstimmerwerf slaan we op de hoek linksaf door de Smidsteeg en staan op de volgende kruising aan de Morsstraat. Opnieuw naar links komen we even verderop aan de Morspoort, waar we onze stadswandeling begonnen zijn. Hier eindigt onze rondwandeling door Leiden. De route gaat over de Morssingel terug naar het NS-Station Leiden.



Omgevingsinformatie

1 - De Morspoort

Deze westelijke stadspoort van Leiden stamt uit 1669 en is in Hollandse Renaissance stijl opgetrokken volgens een ontwerp van de Leidse bouwmeester Willem van der Helm (1628-1675). Stadsmeester en steenhouwer Jan de Melander geeft leiding aan de uitvoering van het steenhouwerswerk: het stadswapen, het 'kwabornament', de kopjes boven de vensters, het jaartal en de bewerkte steentjes onder de kroonlijst. Grillige en olijke koppen, menselijke en dierlijke gestalten kijken op ons neer vanaf de consoles op de acht hoeken. Deze poort met zijn achtkantige koepel doet lange tijd dienst als gevangenis. Hier werden ook de lichamen van terechtgestelde mannen en vrouwen aan de galg op het galgenveld opgehangen. Niet voor niets heet de Rijn hier Galgewater. De naam van de poort is afgeleid van De Morsch, het drassige weidegebied buiten Leiden. De huidige Morspoort staat op de plaats waar eerder een houten bouwwerk gestaan heeft, dat rond 1611 is opgericht als Leiden zich naar het noorden uitbreidt. De Morspoort en de Zijlpoort zijn als enige overgebleven van de oorspronkelijk acht stadspoorten.

2 - Wereldmuseum Leiden

Dit museum is sinds 1935 gevestigd in het voormalig Leids Academisch Ziekenhuis en het in hetzelfde gebouw gevestigde Museum Boerhaave. Het is een monumentaal gebouwencomplex van de Rijksgebouwendienst. Het museum is ontstaan uit het Rijks Ethnographisch Museum in Leiden dat is geopend in 1837. Dat maakt het museum tot een van de oudste volkenkundige musea ter wereld. Koning Willem I geeft al eerder geleerden de opdracht om collecties te verzamelen in landen als China, Indonesië en Japan. Zo heeft de arts Jonkheer Philipp Franz Balthasar von Siebold (1796-1866) rond 1825 in Dejima, de Nederlandse handelsnederzetting bij Nagasaki, veel Japanse voorwerpen verzameld. En in al die jaren heeft het Wereldmuseum Leiden al meer dan 240.000 voorwerpen verzameld, zoals een Indianentooi en een ijsberenbontbroek. De meest uiteenlopende voorwerpen, met allemaal hun eigen verhaal: van magische Indonesische krissen tot zeldzame oude foto's van Australische Aboriginals.

3 - Stellingkorenmolen 'De Valk'

Deze originele Leidse stellingkorenmolen stamt uit 1743 met de enige bewaard gebleven stadsmolenaarswoning in Nederland. Het museum bevat ook een rosmolen, de collectie Van Rhijn en die van Vereniging De Hollandsche Molen. De molen heeft 7 verdiepingen en vanaf de omloop heb je een schitterend uitzicht over de stad. Sinds 2000 is de molen weer maalvaardig. De huidige stenen stellingmolen is de derde molen, die op deze plek heeft gestaan. In 1611 wordt op het Valkenburger bolwerk de standerdmolen 'De Valck', gebouwd en in 1667 wordt hier een houten stellingmolen neergezet, waarna hier in 1743 een hogere stenen stellingmolen 'De Valk' verrijst, oorspronkelijk uitgerust met zes koppels stenen. In de molen zijn in het begin twee woningen voor de beide eigenaren, naderhand voor de molenaar en zijn knecht. Sinds 1966 is de molen in gebruik als gemeentelijk molenmuseum.

4 - Museum De Lakenhal

Het museum is gevestigd in een groot monumentaal pand genaamd de 'Laeckenhalle', waar in het Middeleeuwse Leiden het laken gekeurd werd en bij goedkeuring een loodje krijgt met daarin een stempel. De Lakenhal is ontworpen en omstreeks 1640 gebouwd door Arent van 's-Gravesande

(1600-1662), een pronkstuk voor de stad Leiden, als het economisch gezien voor de wind ging. De Lakenhal had een zeer belangrijke functie, omdat het een controlepunt was voor de stedelijke overheid. De Lakenhal behoudt haar oorspronkelijk functie tot 1800, als door toenemende concurrentie de lakenindustrie in Leiden praktisch verdwenen is. In 1874 krijgt de Lakenhal haar huidige functie als stedelijk museum en wordt in 1890 en 1920 uitgebreid om onderdak te kunnen bieden aan de groeiende stadscollectie, die de geschiedenis van de stad en haar bewoners door de eeuwen heen weergeeft. Bijzondere museumstukken zijn: Het Laatste Oordeel (1527), een drieluik van Lucas van Leyden (1494-1533), een historisch tafereel geschilderd door Rembrandt van Rijn (1606-1669), de beroemde bronzen kookpot, door de Spanjaarden gevuld met hutspot en achtergelaten op 3 oktober 1574 in de Lammenschans.

5 - Leidse Schouwburg

Deze is gebouwd in 1705 op initiatief van acteur Jacob van Rijndorp (1663-1720) en is het oudste theater van Nederland. Het staat op de plek van een afgebrande bierbrouwerij en is onafgebroken in gebruik geweest als theater. De theaterzaal met zijn klassieke bonbonnièrevorm is in de loop der eeuwen grootschalig verbouwd. Zo wordt na 1833 aan beide zijden van de schouwburg een pand aangekocht om het theater uit te kunnen breiden. In 1865 krijgt onder leiding van stadsarchitect Jan Willem Schaap (1813-1887) de Leidse Schouwburg haar huidige hoefijzervorm, geïnspireerd op de Italiaanse theaters. In de jaren '60 van de vorige eeuw ontstaan plannen voor totale sloop en nieuwbouw op een andere locatie, maar de 'oude dame' wordt tussen 1974 en 1976 gerestaureerd, door architect Onno Greiner (1925-2010). Het interieur wordt bij de laatste verbouwing in 1997 vervangen en krijgt de inrichting van 1865. De theaterzaal biedt sinds een verbouwing in 2009 ruimte aan 541 bezoekers.

6 - Marekerk

Deze Protestantse kerk is gebouwd tussen 1639 en 1649 in Hollands Classicisme met achthoekige centraal bouw naar een ontwerp van Arent van 's-Gravesande (1600-1662) onder leiding van Jacob van Campen (1596-1657). De zandstenen gevel van de kerk met de hoofdingang is een van de eerste kerken, die voor de Protestantse eredienst is ontworpen, waarbij de preekstoel centraal staat met de stoelen en banken eromheen gegroepeerd.

7 - Hartebrugkerk

Deze Katholieke kerk is vernoemd naar de toentertijd ervoor gelegen brug met dezelfde naam. De officiële naam is Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen, maar ook bekend als de Coeliekerk, naar de Latijnse spreuk boven de ingang 'Hic Domus Dei est et Porta Coeli (Dit is het huis van God en de poort naar de hemel). Vanaf de Reformatie tot het begin van de 19e eeuw hebben de Protestanten in Nederland het voor het zeggen en de Katholieken houden hun diensten in schuilkerken. Als met de grondwet van 1848 de godsdienstvrijheid is gevestigd, is het tijd om ook in Leiden een katholieke kerk te bouwen. Deze nieuwe katholieke kerk komt pal naast de Hartebrug over het water van de Mare te staan aan de Haarlemmerstraat. Het kerkgebouw ontworpen door Theo Molkenboer (1796-1863) en is een zogenoemde Waterstaatskerk in Neo-Classicistische stijl gebouwd. Aan de buitenkant zijn de klassieke invloeden duidelijk te zien, zoals de Ionische zuilen met daarboven het tympanon of fronton. In het tympanon is een oog afgebeeld, dat het alziend oog voorstelt. Op het doorlopende fries (onder het tympanon) is een Latijnse spreuk te lezen.

8 - De Waag

Het waaggebouw ligt aan het zogenaamde Waaghoofd, de kade waar de schepen vroeger zijn gelost. De kranen, die hiervoor werden gebruikt, zijn niet meer aanwezig. Het Waaghoofd is nu een aanlanding van de Waaghoofdbrug tussen de Aalmarkt en de Stille Rijn/Stille Mare. De Waag is rond 1657 gebouwd naar een ontwerp van Pieter Post (1608-1669) in de stijl van het Hollands Classicisme met boven de poort een reliëf van de beeldhouwer Rombout Verhulst (1624-1698), dat het waagbedrijf afbeeldt. Op deze plaats heeft vanaf 1455 het oude, houten waaggebouw gestaan, waar de Oude Rijn, de Nieuwe Rijn en de Mare samenkomen. Nu is het de Stadsgehoorzaal Leiden.

9 - Koornbrug

De eerste vermelding van een brug op deze locatie over de Nieuwe Rijn stamt uit de 15e eeuw. Eeuwenlang werd er hier koren verhandeld. In 1642 wordt de eerste steen gelegd en de oude brug vervangen door de huidige Koornbrug met drie bogen en chique natuurstenen fronten. In de 17e eeuw wordt de brug vernieuwd naar een ontwerp van Arent van 's-Gravesande. De overkapping met houten zuilen galerijen om zo de koopwaar te beschermen is naar een ontwerp van Salomon van der Paauw (1794-1869). In maart 2007 is de brug gerestaureerd, omdat de brug door houtrot en schimmels was aangetast. Op het fronton is het stadswapen van Leiden met zijn 2 sleutels aangebracht.

10 - Burcht van Leiden

De ronde burcht is een van de oudste nog bestaande burchten in Nederland en staat op de plek waar de twee armen van de Rijn samenvloeien op een motte, een kunstmatige heuvel. Met het opwerpen van een palissadeheuvel wordt op deze plek in de 9de en 10de eeuw de eerste aanzet gemaakt voor de huidige burcht. Het is een met palen omheinde vluchtplek voor mensen en hun vee tegen mogelijke belagers. Uit archeologisch onderzoek is gebleken dat er rond het jaar 1000 hier ook een houten gebouw gestaan heeft. In de elfde eeuw is de heuvel diverse malen verhoogd tot ongeveer 12 meter boven het omliggende maaiveld. Onder Graaf Dirk VI maakte de houten omheining plaats voor een tufstenen ringmuur, maar tijdens de Loonse Oorlog (1203-1206) loopt de burcht bij gevechten grote schade op, die wordt hersteld met kloostermoppen. Omstreeks 1275 wordt de ringmuur in opdracht van Floris V herbouwd. Zo is er nu een borstwering met kantelen en heeft de burcht een doorsnede van 35,5 meter. Het muurwerk is gemiddeld 6,2 meter hoog en heeft een dikte van 80 tot 90 centimeter. Aan de binnenzijde is de burcht voorzien van diepe bakstenen spaarbogen. Boven deze constructie bevindt zich een weergang en in de muur zijn op verschillende plaatsen schietgaten aangebracht. Een enkele pijler kent een kleine nis. In de 14e en 15e eeuw is er sprake van een toren, waarvan de functie onduidelijk is, mogelijk een voorraadtoeren. Voor bewoning is het oppervlak te klein. De burcht verliest zijn militaire functie, doordat het gebouw steeds meer ingebouwd raakt. Na 1651 wordt een nieuwe toegangspoort, verfraaid met natuurstenen wapenstenen van de verschillende burgemeesters, die als burggraaf optraden en het stadswapen, gebouwd in de zuidelijke muur. De leeuw boven deze poort (1662) is van beeldhouwer Rombout Verhulst. De burchtgracht is al in de 16e of 17e eeuw gedempt. Hierdoor ontstaat langs de heuvel van de burcht het Burchtheuvelpad, dat nu sinds 1980 als Van der Sterrepad te boek staat, vernoemd naar de door architect Pieter van der Sterre (1915-1978) uitgevoerde restauratie van het Burchtzalencomplex.

11 - Hooglandse Kerk

De naam 'Hoogland' verwijst naar het Hoge Land waarop de kerk gebouwd is. Deze kerk wordt ook wel St. Pancraskerk genoemd en is gesticht in 1315 als een houten kerkje. De huidige Laat-Gotische, sierlijke kerk, maar met een volledig wit, ijl, hoog interieur, stamt uit de periode 1470-1550 als de kerk door Jan van Virneburg, Bisschop van Utrecht, verheven wordt tot kapittelkerk. Maar door geldgebrek stopt in 1535 de bouw waardoor het schip, de gewelven, balustraden en luchtbogen niet meer kunnen worden voltooid. Door de Beeldenstorm, waarbij veel kostbare kunstvoorwerpen en archiefstukken verloren zijn gegaan, en de Reformatie wordt in 1572 de Katholieke Hooglandse Kerk hervormd tot Protestantse kerk. Hier bevindt zich het graf van Burgemeester van de Werff, die tijdens het beleg van Leiden in de 80-jarige oorlog zo'n belangrijke rol heeft gespeeld. Van 1840 tot 1903 vindt er een grote restauratie plaats. Deze is hoognodig, omdat door de kruitramp van 1807 de kerk erg bouwvallig is geworden en het slopen van de kerk zelfs wordt overwogen. De volgende grote restauratie is van 1952 tot 1972, doordat de kerk opnieuw instabiel was geworden ten gevolge WOII. De Hooglandse Kerk is bijzonder trots op haar orgels. Het oudste orgel draagt de naam van zijn ontwerper De Swart en die van zijn latere orgelmeester Van Hagerbeer en stamt uit 1565. In de eeuwen die volgen is dit orgel in de Hooglandse Kerk nog enkele keren uitgebreid en gerestaureerd en is nog steeds in gebruik. Naast dit orgel heeft de Hooglandse kerk ook de Kabinetorgel in haar

bezit waarvan de hedendaagse stemming een speciale variant is van de oorspronkelijke middentoonstemming. In de Hooglandse Kerk zien we een preekstoel uit 1604, een doophek uit 1632, de grafsteen van Justinus van Nassau en zijn vrouw, een enorm uurwerk uit 1607 en bovenal het imposante orgel.

12 - Leiden American Pilgrim Museum

Dit museum is gewijd aan de Pilgrim Fathers. Deze Engelse puriteinse vluchtelingen verblijven zo'n 12 jaar in Leiden, tot 1620, als ze met de Mayflower de oversteek naar de Nieuwe Wereld maken, wat nog steeds jaarlijks herdacht wordt in de Verenigde Staten met Thanksgiving day. Het is gevestigd in een huis uit 1365-1370. In dit huis is een woning uit de tijd van de Pilgrim Fathers gereconstrueerd om bezoekers te laten zien hoe de Pilgrims in werkelijkheid geleefd hebben. Ook toont het museum een collectie van 16e en 17e eeuwse kaarten en gravures van onder meer Gerard Mercator en Adriaen Pietersz. van de Venne.

13 - Heilige Lodewijkkerk

Op de plaats van de huidige Rooms-Katholieke kerk aan het Steenvoort wordt in 1477 een kapel van het Sint Jakobsgasthuis gesticht, gewijd aan Sint Jakob. De voorgevel van de kerk stamt uit 1538 en de toren uit 1594. Kapel en gasthuis worden in 1547 verkocht aan de parochie van de Pieterskerk en vervolgens in 1567 aan de stad Leiden, die de kapel vervolgens tot graanpakhuis en later tot opslag van garens bestemde. De geschiedenis van de huidige Lodewijkkerk is nauw verbonden met de Leidse kruitramp van 1807. Deze ramp verwoest een groot deel van de binnenstad van Leiden, waaronder de schuilkerk van de katholieken aan de Nieuwe Rijn. De garenhal is zwaar beschadigd, maar de toren staat nog overeind. Op verzoek van koning Lodewijk Napoleon wordt het gebouw weer opgebouwd om de ontheemde Katholieken plaats te bieden. Het nieuwe interieur werd ontworpen door de in Nederland werkzaam Italiaans architect Carlo Giovanni Francesco Giudici (1746-1819), die door Lodewijk Napoleon is aangesteld. De kapel wordt vervolgens gewijd aan Lodewijks schutspatroon, Lodewijk de Heilige. De toren blijft aan Sint Jakob toegewijd en heet daarom tot op de dag van vandaag de Sint Jacobstoren. Al in de 16e eeuw werden in die toren van wat toen nog de garenhal was een voorslag van 16 klokken en uurslagklok opgehangen, die in het Vlaamse Mechelen waren gegoten door Peter van den Ghein. Deze klokjes kondigden met een speeltrommel de uurslagen van het uurwerk aan. Op de klokken stond op ieder klokje een deel van een gedicht. Dit is terug te vinden in het boek dat Mr. A. Loosjes in 1916 schreef over de carillons in de Nederlanden.

14 - Kamerlingh Onnesgebouw

In dit in 2004 gerenoveerde gebouw naar ontwerp van architect Hans Ruijsenaars is de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden gehuisvest. Het pand is gebouwd op de 'Kleine Ruïne', die ontstaan is na de Leidse buskruitrampe van 1807 en die een groot gedeelte van de binnenstad verwoest heeft. Jarenlange heeft het terrein braak gelegen tot hier in 1859 een nieuw laboratoriumgebouw voor de universiteit is gebouwd in Neo-Classicistische stijl, ontworpen door Henri Camp (1821-1875), hofarchitect van Koning Willem III. In 1908 krijgt het gebouw wereldwijde bekendheid, als het koudste plekje op aarde, vanwege het feit dat hoogleraar Heike Kamerlingh Onnes (1853-1926) er in slaagt helium vloeibaar te maken. In 1932 krijgt het natuurkundig laboratorium de naam Kamerlingh Onnes Laboratorium. Als het laboratorium in de jaren '90 van de vorige eeuw verhuist, komt er de rechtenfaculteit.

15 - Van der Werfpark

Aan het water aan de Steenvoort ligt dit park, dat is aangelegd op de plaats van de Grote Ruïne, die ontstaan is na de verwoestende Leidse buskruitrampe van 1807. Ingemetseld in de kade is een gedenksteen te zien op de plaats waar het ontplofte kruitschip lag, die een deel van de binnenstad

verwoest heeft. Vanaf 1835 zijn er plannen ontwikkeld om het terrein in te richten als park, maar dit gebeurt pas in 1886 naar een ontwerp van Gemeente-architect Daniël Knuttel en tuinbouw-architect Hendrik Copijn. Ook wordt besloten om op de Grote Ruïne een standbeeld op te richten voor burgemeester Pieter Adriaensz. van der Werff (1529-1604). Een zo krijgt het park zijn naam. Pieter Adriaensz. van der Werff is burgemeester van Leiden ten tijde van het Beleg van Leiden in de Tachtigjarige Oorlog. Hij is zeemmaker en bontwerker, die zich aansluit bij de calvinisten en wordt in 1572 agent van Willem van Oranje, voor wie hij geld inzamelt en met wie hij nauwe contacten onderhoudt. Terug in Leiden wordt hij in 1573 gekozen tot burgemeester, ook tijdens het beleg van Leiden en daarna. De vier bronzen reliëfs op de zijden van het voetstuk vertellen het verhaal van het Leidens Ontzet.

16 - Voormalige Bureau van Politie

Midden in de Zonneveldstraat staat dit voormalige Bureau van Politie uit 1927, een ontwerp van Architect Jan Neysingh (1880-1969) in Amsterdamse School verwante bouwstijl. In grote delen van de stalen kozijnen bevindt zich glas-in-lood. Het politiebureau is beschermd stadsgezicht met zijn hoekpaviljoens en terugliggende middenpartij met bakstenen gevel, afwisselend in een horizontaal en verticaal verband. Centraal in de voorgevel is de hoofdingang met dubbele houten deur met houtsnijwerk en acht horizontale ruitjes. Boven de ingang in terracotta de letters: 'Bureau van Politie'. Op de stoep staan twee hardstenen koffertjes onderdeel van het Holocaust monument 'Bagage' van de kunstenaar Rem Katzit, dat verwijst naar de 270 gedeporteerde Leidse Joden.

17 - St. Pieterskerk

Deze oudste kerk van Leiden is in 1121 als hofkapel, gewijd aan Petrus en Paulus, gesticht voor de Graven van Holland, die in het aangrenzende Gravensteen resideren. Pas in 1268 wordt de kerk als eerste in de stad tot parochiekerk verheven. De St. Pieterskerk heeft tot het begin van de 16e eeuw een heel ander aanzien dan vandaag de dag. In die tijd heeft de kerk een toren die hoog boven Leiden uitsteekt. In de nacht van 4 op 5 maart 1512 stort de toren echter in om daarna door geldgebrek nooit meer herbouwd te worden. Na de Reformatie in 1572 wordt de Katholieke St. Pieterskerk aangepast voor de Protestantse eredienst. Zo worden altaren en kapelletjes verwijderd en de muren met een laag kalkpleister bedekt. Opvallend zijn de kerkhuizen tegen de zuidzijde van de St. Pieterskerk. In 1622 geven de kerkmeesters opdracht tot de bouw van drie woonhuizen en uiteindelijk zijn het er zo'n 24 kerkhuizen rond de kerk geworden, die door verhuur een regelmatige bron van inkomsten opleveren. Ze worden bewoond door de lagere middenklasse, waaronder een kleermaker, schoolmeester en deurwaarder. De koster mocht er 'om niet' wonen. Na sloop in de 19e eeuw zijn er nog twaalf overgebleven rond het koor en die worden nog altijd bewoond. De St. Pieterskerk bevat de graftombes van een aantal beroemde personen zoals Jan Steen, Hermanus Boerhaave en John Robinson, de leider van de Pilgrim Fathers. De kerk herbergt ook een aantal waardevolle schatten. Een ontdekking zijn de eeuwenoude en zeldzame zuilschilderingen onder een dikke laag witkalk op de zuilen in het koor en het interieur van de kerkmeesterskamer is sinds 1740 nauwelijks veranderd. In 1975 verliest de St. Pieterskerk zijn religieuze functie en wordt sindsdien voor andere doeleinden gebruikt zoals evenementenlocatie of voor het houden van concerten.

18 - Het Gravensteen

Het monumentale pand is gebouwd in het begin van de 13de eeuw en heeft met zijn grote vierkantige centrale toren dienst gedaan als gevangenis van de Graven van Holland. Dit te zien aan de vele ketens die nog steeds in de kelder van het Gravensteen te bezichtigen zijn. In 1463 wordt de toren met 2,5 meter verhoogd en een extra traptoren aan het gebouw toegevoegd. In het jaar 1556 komt er o.a. een vleugel bij met vier nieuwe vertrekken voor de gevangenen. Deze vier extra cellen zijn van binnen beschilderd met muurschilderingen, die dienen om de gevangenen tot inkeer te laten komen. De zuidelijke gevel met rood-witte luiken en het tuchthuis daarnaast stammen uit de 17e eeuw. Het Gravensteen wordt in de 17e eeuw opnieuw uitgebreid met een tuchthuis, een rasphuis voor de mannen en een spinhuis voor de vrouwelijke gevangenen. De laatste verbouwingen aan het gebouw dateren van 1671 als er een nieuwe Vierschaar, de door vier banken omsloten plaats waar

de rechters oordeel vellen, en Schepenkamer bij worden gebouwd. In 1853 wordt er de laatste executie voltrokken. Vanaf 1955 krijgt het Gravensteen nieuwe functies als de Universiteit Leiden het gebouw in gebruik neemt.

19 - Pieter Gerritsz. Speckhofje

Verscholen achter een poortje pal achter de St. Pieterskerk en uitlopend in een onooglijk steegje, waar ooit de Schilder Jan Steen gewoond heeft, ligt een van de 35 Leidse hofjes. Het Pieter Gerritsz Speckhofje is een kleine parel en het enige hofje met wit geschilderd bakstenen huisjes. Deze Pieter Gerritsz. Van der Speck (1612-1645) was rentmeester van de Leidse parochiekerken. Bij zijn overlijden in 1645 werd bij testament het hofje gesticht. De acht huisjes werden gebouwd op het erf achter zijn huis aan de Langebrug en waren bedoeld voor eeuwigdurende bewoning, door oudere 'arme, eerlijcke, deugdzame luiden'. Het hofje gaat over in het smalle steegje de Gekroonde Liefdepoort, waar een gevelsteen boven het poortje aan de Langebrug met jaartal 1645 aangeeft dat ooit de schilder Jan Steen hier gewoond heeft.

20 - Stadhuis Leiden

Van het Stadhuis Leiden is de prachtige Renaissance gevel van Architect Lieven de Key (1560-1627) met een groot aantal decoratieve elementen na de beruchte stadhuisbrand van 1929 geheel herbouwd in originele stijl van ca. 1600. Vier bepruikte wapendragende leeuwen met het stadswapen flankeren de trappen naar het bordes. Aan de linkerzijde van dit bordes zien we de zgn. Roepstoel, waar op 3 oktober 1574 bekend wordt gemaakt dat het beleg door de Spaanse troepen tijdens de tachtigjarige oorlog ten einde is, waarna de traditionele hutspot wordt gegeten, buit gemaakt door de Leidse weesjongen Cornelis Joppensz. En in de muur is een maatstok gekerfd, zodat er niet gefraudeerd zou kunnen worden met de afmetingen van het laken. De toren van het stadhuis is 53 meter hoog en lijkt op zijn afgebrande voorganger. De romp is vierkant en bezet met vierentwintig kraagstukken die de vier jaargetijden voorstellen. Naar boven toe wordt de toren steeds smaller en bekroond met een uitbottende bol met een windvaan met het Leidse stadswapen.

21 - Rijksmuseum van Oudheden

Het museum in 1818 gesticht door Koning Willem I en beheert de topstukken van de Nederlandse archeologie daterend van de prehistorie tot aan het einde van de Middeleeuwen. Maar ook collecties van archeologische artefacten afkomstig uit culturen, die van grote invloed zijn geweest op onze hedendaagse cultuur, zijn er ondergebracht. Het laatste dat je verwacht, als je het Hollandse grachtenpand binnenloopt, is een enorme zaal die een Egyptische tempel overkapt. Het museum met zijn oudheden en bodemschatten uit Egypte, Mesopotamië en het Midden-Oosten laat goed zien dat een collectie uit de oudheid niet saai en stoffig hoeft te zijn.

22 - Academiegebouw van de Leidse Universiteit

In het voormalige Witte Nonnenklooster wordt in 1575 de Universiteit Leiden gehuisvest in de kapel van het Dominicanessenklooster aan het Rapenburg. Sinds de Reformatie zijn de nonnen vertrokken en staat dit gebouw leeg. Er wordt een vloer gelegd in de kapel om een verdieping te maken, wat te zien is aan de halverwege onderbroken ramen. Het Academiegebouw wordt nog steeds gebruikt voor colleges en officiële gelegenheden, zoals afstuderen en promotie. Achter de poort ligt de Hortus Botanicus, de oudste botanische tuin van ons land en beroemd om zijn kassen met tropische natuurwonderen als de Braziliaanse reuzenwaterlelie en de Amorphophallus. Even verderop hebben Japanners een tuin aangelegd ter nagedachtenis aan de plantenverzamelaar Jonkheer Philipp Franz Balthasar von Siebold (1796-1866). En overall tussendoor ontsluiten paadjes duizenden uitheemse soorten, die tot een natuurlijk geheel zijn verenigd tegen het decor van de aan de zuidkant gelegen Leidse sterrenwachtkoepels. Op zondag waaien flarden klassieke muziek door het groen, want dan is de oranjerie omgetoverd in een concertzaal. De Clusius tuin maakt de meeste indruk. Het is een natuurgetrouwe kopie van de Hortus zoals die er kort na de oprichting in 1590 uitzag. Toen diende de tuin als toeleverancier van medicijnen voor de medische faculteit.

23 - Doelenpoort

Deze poort staat op de kruising van de Sebastiaansdoelen, een straat gelegen parallel aan de Doelengracht, met de Groenhazengracht en geeft toegang tot het terrein waar van 1818 tot 1980 het gebouwencomplex van de Doelenkazerne met het oefenterrein van de Leidse Schutterij gestaan heeft. De poort stamt uit 1645 en is een ontwerp van de toenmalige stadsbouwmeester Arent van 's-Gravesande. De geschilderde zandstenen poort is voorzien van Dorische halfzuilen en versierd met wapens en oorlogsattributen. Het beeldhouwwerk op de poort is van de hand van de Haagse beeldhouwer Pieter Adriaensz. 't Hooft (1610-1650) en verwijst naar een van de twee Leidse schuttersgilden: het St. Jorisingilde, dat bij de stadsuitbreiding van 1386 dit terrein ter beschikking krijgt. In 1477 gaat het andere schuttersgilde, het St. Sebastiaangilde, hier ook oefenen. Beide schuttersgilden worden enkele jaren na het Leids Ontzet samengevoegd, waarbij ze ook de beschikking krijgen over musketten in plaats van de hand- en voetbogen waarmee ze tot dan toe zijn uitgerust. De schuttersgilden worden opgeheven in 1798 tijdens de Bataafse Republiek en het Doelenterrein wordt legerkazerne. Het voormalige gebouw van het schuttersgilde is in 1821 gesloopt. De Doelenpoort is in 2012 grondig gerestaureerd.

24 - Pieter Loridanshofje

Dit Leidse hofje is gesticht in 1655 door de Waalse lakenwever Pieter Loridans. Het hofje is bestemd voor arme bejaarden uit den vreemde. In die tijd zijn dit meestal Fransen en Walen. Het poortgebouw geeft toegang tot een binnenplaats met twaalf huisjes. Opvallend is de open galerij aan de achterzijde van de binnenplaats. Het ontwerp van het Pieter Loridanshof wordt vermoedelijk gemaakt door de stadsmetselaar Pieter Jansz. van Noort, in samenwerking met de timmerlieden Jan van Acker en Jan Dirxsz. Vermij. De voorgevel is gebouwd in de sobere en strenge stijl van het Hollands Classicisme. De blinde, dichtgemetselde vensters aan de buitenmuren zijn nooit open geweest. Ze horen bij het ontwerp en zijn bedoeld om de muren een niet al te saai uiterlijk te geven. Alleen de middenpartij van de gevel is gedecoreerd met een zandstenen poort, met Ionische pilasters en een fronton op de eerste verdieping. Opvallend is de rond gemetselde schoorsteen met windvaan.

25 - Rembrandtbrug

Deze dubbele houten ophaalbrug ligt over het Galgewater en leidt naar de binnenstad. In 1983 is deze brug over het Galgewater gebouwd als replica van een 17de eeuwse brug die op dezelfde plek gestaan heeft. De originele brug is in 1817 gesloopt. De brug is vernoemd naar Rembrandt van Rijn die aan de zuidzijde in de Weddestraat is geboren en opgroeit. Over de brug aan de noordzijde van het Galgewater ligt standerdmolen De Put, een replica van de molen van de grootmoeder van Rembrandt. Deze oorspronkelijke molen van Jan Jansenzoon Put stamt uit 1619 en brandt in 1640 af. Als de houten korenmolen daarna weer is opgebouwd, moet deze in 1729 wijken voor een stellingmolen, die de naam De Coornbloem / De Korenbloem / De Korenmolen draagt, maar in 1817 wordt gesloopt. Archeologen ontdekken in 1982 de funderingen van dit achthoekige molenbolwerk. In 1983 wordt het idee geopperd om op het oude bastion een replica van de voormalige standerdmolen te bouwen. Aan de westzijde van de Weddestraat staan in die tijd bovenop de stadswal staan twee molens, waarvan er een korte tijd in bezit is van de grootmoeder van Rembrandt.



26 - Historische Haven Galgewater

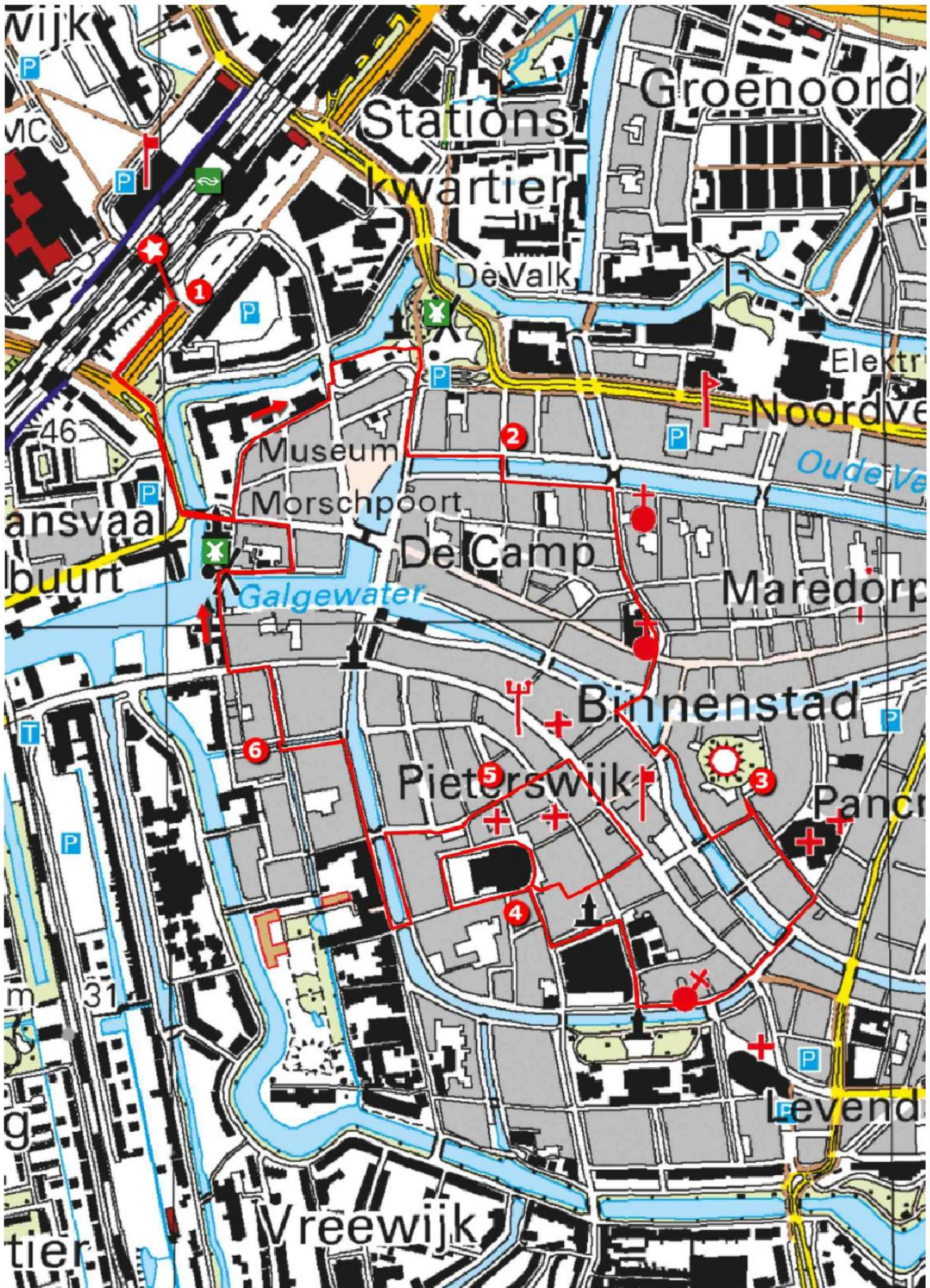
De haven is bestemd voor historische bedrijfsvaartuigen van voor 1940 en er liggen nu negen van deze schepen, die gezamenlijk een prachtig havenbeeld vormen. De meeste van deze schepen zijn bewoond en worden onderhouden en gerestaureerd door de schippers. Zij stellen zich ten doel het authentieke uiterlijk van deze schepen in stand te houden en waar nodig te herstellen. Aan de binnenkant zijn de schepen wel gemoderniseerd en geschikt gemaakt voor bewoning. Het oorspronkelijke laadruim is nu woonruimte geworden. De schepen vervullen een belangrijke museumfunctie en zijn een toeristische trekpleister geworden. Hier vinden we ook de oude stadstimmerwerf uit 1612 naar een ontwerp van de toenmalige stadstimmerman Jan Ottensz. van Seyst. Met pand met de rijk gedecoreerde trapgevel aan de rechterzijvleugel is oorspronkelijk zijn woonhuis, terwijl meer naar links de werkplaats gelegen is. In 1650 wordt achter de stadstimmerwerf begonnen met de bouw van een graanopslagplaats naar ontwerp van Arent van 's-Gravesande. Nu is het pand na een grondige restauratie eind twintigste eeuw ingericht voor de huisvesting.





Stadswandeling door historisch Leiden, 5 km

WandelZoekpagina



Aangemaakt voor: Charles Aerssens

Copyright Topografische Dienst Kadaster, Emmen